

порушених антропогенним впливом, упорядкування рекреаційного використання природних ресурсів парку, проведено зонування його території. Виділено слідуючі функціональні зони: заповідна зона, зона регульованої рекреації, зона стаціонарної рекреації та господарська зона. До заповідної зони (4805 га) включено озеро Мошне, водно-болотні угіддя озер Довге і Кругле з прилеглими лісовими масивами, а також лісові масиви “Князь Багон” та ур. “Пулемецьке”, болотні угіддя “Унич” та між озерами Пулемецьке і Острівянське. Тут забороняється рекреаційна та господарська діяльність, за виключенням проведення наукових досліджень. Зона регульованої рекреації (12325 га) виділена для короткочасного відпочинку та оздоровлення населення, огляду особливо пам’ятних місць, влаштування туристичних маршрутів, екологічних стежок, рекреаційних і інформаційних пунктів. Зона стаціонарної рекреації (1283 га) — виділена в місцях розміщення об’єктів обслуговування відвідувачів парку [6].

Різноманітність природних умов і ресурсів сприяє розвитку сільського зеленого туризму, пізнавального, лікувально-оздоровчого та інших.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волинське управління лісового та мисливського господарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://forest.voladm.gov.ua/>
2. Геренчук К. І. Природа Волинської області. /К. І. Геренчук. – Львів: Каменяр, 1975. – 146 с.
3. Мезенцев К. В. Оцінка впливу чинників розвитку туристично-рекреаційної діяльності в Харківській області / К. В. Мезенцев, І. А. Скриль // Часопис соціально-економічної географії : міжрегіон. зб. наук. пр. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2010. – Вип. 8 (1). – С. 85–90.
4. Стафійчук В. І. Рекреологія. Навчальний посібник. - 2-ге вид. / В. І. Стафійчук - К.:Альтерпрес, 2008. - 264 с.
5. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія. / Н. В. Фоменко. – К.: Центр навч. л-ри, 2007. – 312с.
6. Шацький Національний природний парк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>

Качановська Вікторія

Науковий керівник: доц. Потокій М. В.

РОЛЬ, МІСЦЕ ТА ЗНАЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

У статті розглядається питання місця, ролі та значення внутрішньої торгівлі в житті суспільства та господарському комплексі країни, окремі питання, пов’язані із використанням різних показників для висвітлення роботи внутрішньої торгівлі.

Торгівля, як і інші галузі економіки України, переживає соціально-економічну кризу починаючи з 1991 р. Тому, незважаючи навіть на те, що в 2005-2006 рр. намітилася позитивна динаміка в розвитку торгівлі, ці досягнення не можна порівняти з масштабом падіння обсягу її діяльності в попередні роки.

Поділяється торгівля на дві великі групи – внутрішню й зовнішню торгівлю.

Внутрішня торгівля – галузь господарства, що забезпечує економічний зв’язок між виробництвом і споживанням через купівлю та продаж товарів на внутрішньому ринку країни [2, с. 196]. Це – галузь національної економіки, що охоплює товарний оборот на митній території певної держави [3, с. 1355].

Внутрішня торгівля – це торгівля, яка ведеться виключно в межах певної країни. Важливість внутрішньої торгівлі в країні полягає в тому, що вона полегшує обмін товарів всередині країни. [1, с. 306].

Основним показником розвитку роздрібної торгівлі є роздрібний товарооборот.

Оптовий товарооборот визначають як обсяг перепродажу підприємствами товарів без будь-яких змін (крім звичайних для торгівлі операцій) іншим підприємствам та організаціям (крім населення) для їх використання або наступного продажу як в Україні, так і на експорт. Оптовий товарооборот ураховують без податку на додану вартість й акцизу [5, с. 157].

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Звичайними для торгівлі операціями є фасування, сортування, пакування, подрібнення партій, розподіл, складання, перемішування тощо. Готові до реалізації товари (рухоме майно) являють собою готові товари, які виробляють без оброблення або перероблення.

До обороту роздрібної торгівлі включається роздрібний товарооборот підприємств, які здійснюють діяльність з роздрібною торгівлі, а також розрахункові обсяги продажу споживчих товарів через торгову мережу, що належить фізичним особам-підприємцям, та на ринках [там само].

До обороту ресторанного господарства включено роздрібний товарооборот підприємств, які здійснюють діяльність з ресторанного господарства, а також з 2005 року розрахункові обсяги продажу через мережу ресторанного господарства, що належить фізичним особам-підприємцям [там само].

Роздрібний товарооборот підприємств визначають як обсяг продажу споживчих товарів населенню через роздрібну торгову мережу і мережу ресторанного господарства всіма діючими підприємствами, а також промисловими, транспортними та іншими неторговими підприємствами безпосередньо населенню через касу підприємства. [там само].

Загальний обсяг роздрібної торгівлі, що включає роздрібний товарооборот підприємств, які здійснюють діяльність з роздрібною торгівлі, розрахункові дані щодо обсягів продажу товарів на ринках та підприємцями-фізичними особами за 2014 рік склав 16 737,4 млн. грн., у 2016 р. – 22 494,4 мільйони гривень, що в порівняльних цінах на 2,1% більше, ніж у 2015 р., а в 2017 р. – 11651 млн. грн., що складає лише 51,8% від рівня 2016 року.

Частка Тернопільської області у обсязі роздрібної торгівлі України 2013 р. складала 10,6%, у 2015 р. – 2,0%, у 2016 р. – 1,9%, у 2017р. – 1,4% [5, с. 13; 6, с. 15].

Товарооборот ресторанного господарства у 2016 р. складав 409,7 мільйона гривень, або 1,2% від загального обсягу роздрібною товарообороту області. Роздрібний товарооборот підприємств становив у 2014 р. 6 143,2 млн. гривень, у 2015 р. – 7 354,1 млн. грн., у 2016 р. – 8052,2 млн. грн., 2017 р. – 6528,2 млн. грн. [6]

Таблиця 1

Оборот роздрібної торгівлі та ресторанного господарства, млн. грн.*

Показник діяльності	Роки							
	2000	2005	2010	2011	2013	2014	2016	2017
Оборот роздрібної торгівлі	616,3	2 698,3	9 095,6	11 545,7	13980,9	16737,4	22 494,4	11 651,0
Оборот ресторанного господарства	27,0	144,3	407,2	...	458,8	409,7	...	...
Роздрібний товарооборот підприємств	385,5	1 324,8	3 821,9	4 612,4	5 046,8	6 143,2	8 052,2	6528,2

*) За даними Головного управління статистики в Тернопільській області

Упродовж 2005-2015 рр. спостерігалась тенденція до збільшення частки непродовольчих товарів у загальному обсязі роздрібною товарообороту підприємств. У 2000 році частка продовольчих товарів складала 57,5%, у 2014 році – тільки 37,7%. Щорічно частка продовольчих товарів у середньому зменшувалася на 1,4%. У 2016 рр. ця тенденція змінилася на протилежну: частка продовольчих товарів почала збільшуватися і досягла у 2015 р. 37,5%, у 2016 р. – 38,3%. У 2017 р. вона знову зменшилася до 32,1% [6, с. 13].

За період з 2000 року у структурі продажу товарів за усіма каналами реалізації відбулися значні зміни. Вони стосуються зменшення частки роздрібною торгівлі мережі підприємств-юридичних осіб від 45,3% у 2000 році до 35,4% у 2016 році і зростання частки підприємств-фізичних осіб та організованих ринків з продажу споживчих товарів – від 46,4% у 2000 році до 59,2% у 2016 році. Частка неформальних ринків фактично не змінилася і перебуває на рівні 3,0-3,2%. Дещо зменшилася у обороті частка ресторанного господарства – з 5,1% до 2,4%.

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Динаміку торгівлі у Тернопільській області та сусідніх з нею областей за останнє десятиліття показано в таблиці 2.

Таблиця 2

Індекси обороту роздрібно́ї торгівлі в окремих регіонах України*, у відсотках до попереднього року

Регіон	2005 рік	2010 рік	2013 рік	2015 рік	2016 рік
Україна	122,4	109,8	108,7	80,2	104,3
Тернопільська область	126,0	105,6	106,5	86,9	102,1
Івано-Франківська область	120,3	105,3	108,8	86,7	103,9
Львівська область	120,6	105,2	107,2	87,3	107,2
Рівненська область	117,0	104,9	107,8	83,7	99,9
Хмельницька область	117,0	106,6	107,0	83,5	105,8
Чернівецька область	116,5	104,9	110,9	86,3	99,8

*) За даними Головного управління статистики в Тернопільській області

Загальний обсяг роздрібно́го товарообороту підприємств-юридичних осіб, які здійснюють діяльність з роздрібно́ї торгівлі, та ресторанного господарства склав у 2016 році 8 052,2 мільйона гривень, у 2017 р. – 6 528,6 мільйона гривень.

Товарооборот ресторанного господарства склав 72,6 мільйони гривень, що складає 1,2% від загального обсягу роздрібно́ї торгівлі області.

Упродовж 2005-2015 рр. спостерігалася тенденція до збільшення частки непродовольчих товарів у загальному обсязі роздрібно́го товарообороту підприємств. У 2000 році частка продовольчих товарів у загальному обсязі роздрібно́го товарообороту підприємств складала 57,5%, а в 2014 році – 37,7%, у 2015 р. – 37,%, у 2016 р. – 38,2% . Щорічне зменшення цієї частки складало в середньому близько 1,4%. У 2017 р. ця частка зросла до 67,9%.

Таблиця 3

Обсяги роздрібно́ї торгівлі продовольчими і непродовольчими товарами*, млн. грн.

Показник	Роки						
	2000	2005	2010	2013	2015	2016	2017
Роздрібний товарооборот	385,5	1 324,8	3 821,9	5 046,8	7 354,1	8 052,2	11 775,6
Продаж продовольчих товарів	221,6 (57,5%)	608,1 (45,9%)	1 607,4 (42,1)	1 991,7 (39,5%)	2 729,8 (37,1%)	3 081,8 (38,2%)	...
Продаж непродовольчих товарів	163,9 (42,5%)	716,7 (54,1)	2 214,5 (57,9%)	3 055,1 (60,5%)	4 624,3 (62,9%)	4 970,4 (61,8%)	...

*) За даними Головного управління статистики в Тернопільській області

На долю торгових підприємств, що розміщені в міських поселеннях, припадає 7 014 млн. грн., у сільській місцевості – 1 038,2 млн. грн.

Серед основних проблем внутрішньої торгівлі в Тернопільській області є: низька конкурентоспроможність продукції, яка виробляється на підприємствах промисловості області; відсутність дієвих механізмів захисту внутрішніх ринків та вітчизняних товаровиробників; низький рівень активності підприємств у просуванні продукції на внутрішні та зовнішні ринки; висока частка сировинної та низькотехнологічної продукції, порівняно невисокий рівень глибокої переробки вихідної сировини, і звідси – низька конкурентоспроможність виробів;

Внутрішня торгівля відіграє надзвичайно важливу роль у житті суспільства, виступаючи регулятором розподілу виробленого внутрішнього продукту.

У Тернопільській області показники роботи підприємств торгівлі перебувають на позначках, що значно відстають від загальноукраїнських показників та показників областей-сусідів. Спостерігається збільшення частки реалізації непродовольчих товарів. Основна маса реалізованої продукції припадає на міські поселення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Торгівля / Українська Радянська Енциклопедія. Видання друге. – К. Головна редакція Української Радянської енциклопедії. – Том 11. Стодола – фітотерапія. – 606 с.
2. Внутрішня торгівля / Географічна енциклопедія України: В 3-х томах / Ред-кол.: [...О. М. Маринич (відповід. ред.) та ін.] – К.: «Українська Радянська Енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1989. – Т. 1: А – Ж. – 416 с.
3. Універсальний словник-енциклопедія / Голов. ред. ради чл.-кор. НАНУ М. Попович. – К.: «Тризна», 1999. – 1551 с.
4. Яковлев, Ю. П. Міжнародна торгівля. Практикум / Ю. П. Яковлев. – К.: Кондор, 2008. – 380 с.
5. Торгівля Тернопільської області у 2014 році: Статистичний збірник / За редакцією Н. С. Дідуник; Відпов. за випуск Н. В. Куніц. – Тернопіль: Головне управління статистики у Тернопільській області, 2015. – 162 с.
6. Торгівля Тернопільської області у 2016 році: Статистичний збірник / За редакцією Н. С. Дідуник; Відпов. за випуск Н. В. Куніц. – Тернопіль: Головне управління статистики у Тернопільській області, 2017. – 139 с.

Пуга В.

Науковий керівник – викладач Гулик С. В.

**АГРОГОСПОДАРСЬКА ОСВОЄНІСТЬ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Сільськогосподарські ландшафти України характеризуються високою різноманітністю, що часто призводить до їх ототожнення з типами використовуваних сільськогосподарських угідь.

У розумінні фахівців сільськогосподарські типи угідь, агровиробничі групи земель – це здебільшого «спосіб використання земель», а потім уже їх природна та інші характеристики.

Сільськогосподарські ландшафти, навіть враховуючи їх специфічні ознаки, як і всі антропогенні ландшафти, є природними комплексами. Вони хоча і створені людиною, у своєму розвитку підпорядковуються природним закономірностям.

Територія Тернопільського району є давно заселеною і характеризується надмірною аграрною освоєністю, а відповідно ґрунтовий покрив і земельні ресурси в цілому є дуже важливими[4].

Загальна площа земель району становить 69430,00 га. На формування сільськогосподарських ландшафтів Тернопільського району впливали такі чинники як рельєф, ґрунтовий покрив, клімат, рослинний та тваринний світ.

Територія Тернопільського району за своєю структурою і географічними особливостями відноситься до Подільського плато, яке має загальний нахил на південь і південний схід. Таким чином, рельєф створює сприятливі умови для механізованого обробітку ґрунту, догляду за посівами. Рівнинність рельєфу зумовлює переважання в структурі сільськогосподарських угідь ріллі. Незначні площі зайняті під природними луками і лісами.

Основними ґрунтами, які поширені в межах району є: темно – сірі опідзолені оглеєні на півдні і південному – заході району, чорноземи опідзолені оглеєні – на сході, темно – сірі опідзолені на заході, чорноземи опідзолені на півночі і в центрі. В цілому, ґрунтовий покрив Тернопільського району сприятливий для вирощування основних сільськогосподарських культур лісостепової зони та розвитку досить багатой природної флори.

Практично вся територія району представлена сільськогосподарськими землями на місці лучних степів, остепнених лук та лісів, лише на крайній південно-західній частині району поширені дубові ліси з дуба звичайного.

Сприятливими в сільськогосподарському відношенні факторами клімату даної території є: висока сума температур за вегетаційний період і значна протяжність даного періоду, що дозволяє вирощувати успішно всі культивовані в районі культури як ярі, так і озимі.

Більшість площі території району розорана і зайнята під с/г культури, провідними з яких є: озима пшениця, озиме жито, кукурудза, ячмінь, просо, гречка, цукрові буряки, тютюн, соняшник, картопля, овочеві культури та ін.